

Tarık Buğra'nın “Küçük Ağa” ve Samim Kocagöz'ün “Kalpaklılar” Adlı Romanları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme

A comparative work on Tarık Buğra's “Küçük Ağa” and Samim Kocagöz's “Kalpaklılar” named of novels

Dr. Şerefnur ATİK *

Özet :

Tarık Buğra'nın Küçük Ağa ve Samim Kocagöz'ün Kalpaklılar adlı romanları, öncelikle konuları bakımından ortak özellik gösterirler. Çünkü her iki romanın da konusu Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla gelişen Kuvva-yı Milliye ruhunun doğuşu ve millî mücadele ruhunun gelişmesidir.

Her iki yazar da, eserlerinde millî mücadele ruhunun gelişimine kendi memleketlerinin penceresinden bakarlar. Tarık Buğra Küçük Ağa'da Akşehir yöresindeki mücadeleyi, Samim Kocagöz de İzmir yöresindeki mücadeleyi Ankara ve diğer cep-helerdeki mücadelelerle birleştirerek anlatır.

Her iki romanı karşılaştıran incelememizi yaparken, takip ettiğimiz plan şöyledir: Öncelikle, romanların vakaları verilmiştir. Daha sonra her iki romanın yazarlarının kendi romanları ile ilgili düşünceleri aktarılmış ve böylece inceleme derinleştirilmeye çalışılmıştır. Son olarak her iki romanın ortak özellikleri ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmamızın Türk romanında Kurtuluş mücadelesi, Türk romanında kurtuluş mücadelesinin roman kahramanları üzerinde oluşumu, kurtuluş mücadelemizde Türk kadınının rolü gibi çalışmalar yapılırken, yararlı olabileceğini ümit ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kuvva-yı Milliye ruhu, Millî mücadele, Akşehir yöresi, İzmir yöresi, Kurtuluş mücadelesinde Türk kadınının rolü

* İstanbul Bilim ve Sanat Merkezi, Dil Sanatları Mentörü, serefnuratik@mynet.com

Abstract :

Both Tarık Buğra's Küçük Ağa and Samim Kocagöz's Kalpaklılar novels, firstly show common features in terms of their issues. Because the subjects of both novels are, the emergence of Kuvva-yı Milliye spirit and the developing of the spirit of the national struggle which began with the War of Independence.

Both authors, look the development of the spirit of the national struggle, from the windows of their own home towns. Tarık Buğra tells the national struggle from his own hometown Akşehir region, and Samim Kocagöz tells the national struggle from his own hometown Izmir region, with combining the other struggles in other fronts in the Independence War.

While our review which compares these novels , we have followed that plan: Firstly, the summaries of the novels were given. Then the thoughts of the both authors about their own novels were transferred and with this way it is studied to make the examine deeply. Finally, the common features of both novels, were evaluated in details.

With this work, we hope to be helpful on some of these studies: The liberation struggle in Turkish literature, the emergence of the liberation struggle in Turkish literature on the novel characters, and the role of Turkish women during the liberation struggle.

Keywords: The spirit of Kuvva-yı Milliye, National struggle, Akşehir region, İzmir region, The role of Turkish women in the liberation struggle

Giriş :

Milli Mücadele, Türk insanının birlik ve beraberlik içinde vatani düşman işgalinden kurtuluşunun dünya tarihindeki en güzel ve en şanlı örneklerinden biridir. Bu büyük zaferin Türk edebiyatına yansımalarının ne şekilde gerçekleşmiş olduğu da edebiyatımızın en önemli konularından biridir. "Milli Mücadele, Türk milletinin topyekün kazandığı bir zaferdir. Millet her şeyi ile tek vücut olmuş ve büyük fedakârlıklarla bu zaferi kazanmıştır. Bu zaferin ve milletimizi bu zafere götüren olayların yansımaları da roman ve hikâyelerdeki yerini almıştır. Roman ve hikâyeler, adeta bu mücadelenin ve kazanılan zaferin, yaşanılanların tanığı durumundadırlar." (Sakallı, 2012: 145)

Tarık Buğra'nın Küçük Ağa, Samim Kocagöz'ün Kalpaklılar ve Doludizgin, Yakup Kadri'nin Yaban ile Sodom ve Gomora, Kemal Tahir'in Yorgun Savaşçı, Mithat Cemal Kuntay'ın Üç İstanbul, Nahit Sırrı Örik'in Abdülhamit Düşerken, Reşat Nuri Güntekin'in Yeşil Gece, Halide Edip Adıvar'ın Vurun Kahpeye, Ateşten Gömlek ve Dağa Çıkan Kurt adlı eserleri, yaşanılanların tanığı olduğu belirtilen bu eserlerin başında sayılabilir.

Bu çalışmada, Türk romanında roman kahramanları üzerinde Kuvva-yı Milliye ruhunun ve milli mücadele duygusunun nasıl oluştuğunu; ortak özellikler gösteren kahramanlarının olduğunu tespit ettiğimiz Küçük Ağa ve Kalpaklılar romanları üzerinde çalışarak değerlendirmeye çalışacağız.

Samim Kocagöz'ün kurtuluş mücadelemizi anlatan romanı Kalpaklılar ve Doludizgin adlarıyla iki ayrı cilt olarak 1962 yılında yayımlanmıştır. Tarık Buğra'nın milli mücadelemizi anlatan romanı da, önce Küçük Ağa (1963) ve Küçük Ağa Ankara'da (1966) adlarıyla iki ayrı cilt halinde yayımlanmıştır.

İncelememizi gerçekleştirmeye çalışırken okuduğumuz kitaplar ise Küçük Ağa romanının 1986 yılında Ötüken Yayıncılık tarafından ve Kalpaklılar romanının da, 2005 yılında Dünya Kitapları yayıncılık tarafından tek kitap olarak gerçekleştirilen basımlarıdır.

“Milli Mücadele tarihimizi anlatan belgesel niteliğinde roman” (Çelik, 2009: 93) olduğu belirtilen Kalpaklılar romanı yedi bölümden oluşur. Her bölümün kendi içinde kısımları vardır. Her bölümün birinci kısmı, Nutuk'tan sayfa numarası verilerek aktarılan alıntılarla başlar.

Küçük Ağa romanı dokuz bölümden oluşur. Her bölümün kendi içinde kısımları vardır. Kalpaklılar romanından ayrı olarak bu romanda, her kısmın ayrı bir adı vardır.

Romanlarda Vaka

Kalpakkıllar

İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali sırasında, Hukuk-u Beşer gazetesi başyazarı Hasan Tahsin Bey, elindeki bombayı patlatır ve düşman kurşunuyla şehit edilir. Bu, Türk milletinin haklı direnişinin ilk işaretidir.

Hasan Tahsin Bey'in yakın arkadaşı olan İzmirli genç avukat Yusuf; Rumların ve Yunanlıların İzmir'de yaptıkları bütün çirkin hareket ve saldırılara bizzat şahit olur. Amcası Refik Bey ve kızı Nemide'ye (Nemide Yusuf'un nişanlısıdır) Allahımsarladık dedikten sonra Manisa'ya, ailesinin yanına gidip onlarla da helalleşerek Kuvva-yı Milliye'ye katılmaya karar verir.

Yola çıkmadan önce amcası Refik Bey Yusuf'a, beraber çıkacağı arkadaşları hakkında bilgi verir.

Yusuf, Salih, Mehmet ve İlyas, son derece sıkıntılı ve zor bir yolculuktan sonra Manisa'ya varırlar. Manisa da Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir. Yusuf, evlerinin kömürlüğünde kız kardeşinin Yunanlıların işkencesiyle feci şekilde can vermiş cesedini bulur. Bunun üzerine Yusuf ile Salih, Yunanı ve tüm düşmanları yurttan kovmak için yemin ederler.

İzmir, Manisa, Germencik cephesinde Yunanlılar ile mücadele devam eder. Kuvva-yı Milliyeciler, İtalyanlardan silah ve haberleşme cihazları satın alırlar.

Kuvva-yı Milliye'nin İstanbul'daki gizli teşkilatının genç memuru Talip'in görevi; Damat Ferit Paşa'nın almakta olduğu tüm kararları öğrenip, teşkilata bildirmektir. Talip, Damat Ferit Paşa'nın serkâtibinin kızı Müjgân sayesinde çok gizli

bilgiler edinerek bunları teşkilata bildirir. Tamamen batı kültüründe yetiştirilmiş, İngilizce ve Fransızca bilen Müjgân, babasının raporlarını tercüme eder ve temize çeker. Çok iyi eğitim almış bir genç kız olan Müjgân, maceracı bir ruh taşımaktadır ve Kuvva-yı Milliye taraftarıdır.

Müjgân ve Talip, teşkilâta çok faydalı olurlar. Fakat Damat Ferit Paşa taraftarı olan babasının vatana ihanet ettiğini düşünen Müjgân, buna çok üzülmemektedir. Oysa babası, kızının kendi gizli raporlarını Talip vasıtasıyla teşkilata bildirerek Kuvva-yı Milliye'ye hizmet etmekte olduğunu bilir. Müjgân ve Talip, İstanbul'daki görevleri bitince beraberce Anadolu'ya geçme ve mücadeleyi bu şekilde devam ettirme kararı alırlar.

Din düşmanı ve Bolşevik olmakla suçlanan Yusuf, Salih, Doktor Fuat Bey, Yüzbaşı Hüsrev Bey, İlyas ve Şükrü Bey; padişah yanlısı bir kişi olan Kör Ali tarafından esir alınırlar ve Düzce'ye giren Kuvva-yı Milliye ordusu tarafından kurtarılırlar.

Küçük Ağa

Olaylar, I. Dünya Savaşı'nın bitiminde, Salih'in gönderilmiş olduğu Arabistan cephesinden Akşehir'e dönmesiyle başlar. Ancak, ne Salih Akşehir'i bıraktığı gibi, ne de Akşehir Salih'i gönderdiği gibi bulur. Çünkü yiğit, delikanlı, yakışıklı Salih, artık sağ kolu olmayan bir çolaktır. Üstelik yüzünün sağ tarafı yanıktır ve sağ kulağının yarısı yoktur.

Akşehir de eski huzurlu ve mutlu Akşehir değildir. Akşehir, İtalyan işgali altındadır ve senelerce Türklerle kardeş gibi yaşamış olan Rumlar, İtalyanlar ile işbirliği yaptıkları için işgal altındaki Anadolu'nun pek çok yerinde yaşananlar, Akşehir'de de yaşanır.

Kasabaya gelip, trenden indiği zaman Salih'i çocukluk arkadaşı Niko karşılar. Niko da eskisi gibi değildir. Önceden saklamaya çalıştığı Rum aksanını, bu sefer daha da belli etmeye çalışarak konuşan Niko, halinden memnun görünür. Perişan durumda olan Salih'in karnını doyuran ve onu bir süre ağrılayan Niko, bir faytona bindirdiği Salih'i evine gönderir.

Salih, evine doğru yol alırken evlerinin karşısındaki pencereyi; Raziye'yi düşünür, annesini düşünür. Annesinin, kendisinin durumunu görünce ne kadar üzüleceği aklına gelir. Gerçekten de annesi Salih'i görünce, aklını yitirir.

Cepheden dönüşünden itibaren, eskiden Niko için "Salih'in Niko'su" diyen insanlar, artık Salih için "Niko'nun Salih'i" demeye başlarlar ve bu arkadaşlık, Akşehirli Müslümanları tüm yaşananlardan sonra haklı olarak, rahatsız eder. Salih ise bütün bunların henüz farkında değildir.

Bütün bunlar yaşanmakta iken, bir gün Akşehir'e İstanbul'dan Mehmet Reşit adında bir hoca gönderilir. Akşehirli onu, İstanbullu Hoca olarak tanırlar. Kasabaya gelip ilk vaazını verdiği andan itibaren herkes, bu genç, yakışıklı ve bilgili din adamına saygı ve sevgi duyar. İstanbullu Hoca, kısa zamanda halk üzerinde büyük

bir etkiye sahip olur. Padişaha, İstanbul Hükümetine yürekten bağlı olan İstanbullu Hoca, Kuvva-yı Milliye taraftarlarınca kazanılmaya çalışılır.

Kendisinden, Kuvva-yı Milliye'ye karşı olan tavrından vazgeçmesi istenir. Fakat İstanbullu Hoca'nın kararı kesindir. Hakkında "vur emri" çıkartılır. Sevenleri tarafından bu haber kendisine ulaştırıldığında İstanbullu Hoca, Akşehir'in en güzel kızı Emine ile evlenmiştir ve eşinin doğum yapmasına çok az bir süre vardır.

Bu arada, Niko ile arkadaşlığı devam eden ve Müslümanlar tarafından sevilmeyen Çolak Salih, Rumların ve Niko'nun düşmanca konuşmalarına şahit olur ve bazı gerçekleri anlayarak, acizliğinden kurtulmaya karar verir.

Kuvva-yı Milliyeciler atış talimleri yapıp sol elini güçlendiren ve kendileri adına çalışmaya başlayan Salih'ten, İstanbullu Hoca'yı bulup, Akşehir'e getirmesini isterler. Salih, Çakırsaraylı'nın çetesine sığınmış olan İstanbullu Hoca'yı bulduğunda o artık, Küçük Ağa olmuştur. Salih'in de etkisiyle Kuvva-yı Milliye adına çalışmaya başlayan Küçük Ağa, Çerkez Ethem'in birliklerine katılır. Küçük Ağa, Çerkez Ethem ve kardeşi Tevfik Bey'in birlikleri içinde çok başarılı işler yapar ve Salih'i kendisine eşinden, çocuğundan haber getirmesi için Akşehir'e gönderir.

Hoca'nın ölüm haberi duyulduğu için, güzel eşi Emine'yi Çarıklı Hasan adında yaşlı bir adam ile evlendirmişlerdir. Salih, bu haberleri Küçük Ağa'ya veremeyeceği için, bir süre uzaklaşınca, Küçük Ağa kendisi gizlice Akşehir'e gelir ve eşinin hastalığını öğrenir. Üç yaşındaki oğlu Mehmet'i de yanına alarak, Ankara'ya döner. Mustafa Kemal Paşa tarafından cephede gösterdiği kahramanlıklar sebebiyle Ankara'ya çağırılmıştır.

Yazarların Kendi Romanları Hakkındaki Düşünceleri

Samim Kocagöz'ün Ağzından Kalpaklılar:

"Yirmi yıl önce, yazıya ilk heves ettiğim günlerden beri, Kurtuluş Savaşımızın kahramanlıklarını, bir ulusun sömürgecilere karşı nasıl ayaklanıp direndiğini, özgürlüğünü nasıl kurtardığını yazmak en büyük amacım oldu. Bu amaç, sadece bir heves değil, rahmetli babamın, babalarımızın, ağabeylerimizin anılarına bir saygı borcu oldu.

Önceleri, bugün sağ olan bir kahramanın kendisinden dinlediğim serüvenini yazmaya karar vermiştim. Bu hikâyenin iskeletini kurabilmek için, daha başkalarını da dinlemek gerekti. Başkalarını dinleyince bir takım kitapları anıları da okumayı düşündüm. Derken dayanamadım, görmem gereken bazı belgelere kadar dayandım. Kahramanımı da içine katarak romanımı, düşmanın İzmir'e çıkmasından geri alınmasına kadar planlayıp yazmayı göze aldım. Ama koca Kurtuluş Savaşımız bütün olayları ile nasıl yazılır? Hele bir roman çerçevesi içerisinde... Ne mümkün? Ben sadece romanımın yürümesine yarayacak en can alıcı olayları seçmeye çalıştım. Onları birbirine bağlayabilmek için bazısını gerektiğinden uzunca anlattım. Bu yüzden okurlarım, konuyu işlerken romanımın

bütününün ölçüsünün bazı yerlerde taşıdığını görebilirler. Bu eksiği, daha doğrusu fazlalığı benim için değil, o çağın kahramanları için bağışlamalarını dilerim. Bazı olayları kısaca anlatmak, romanın ölçüsünü göz önünde tutmak elimden gelmedi. Kitabımda okunurken belli olacak, seçilebilecek benim kahramanlarım bir yana, romanımın öteki bütün kişileri gerçekten yaşamış, o olayları yaratmış kişilerdir. Bu kişiler, zaten tarihin malı olmuşlardır. Meraklı okurlarım bu kahramanları, başka kitaplarda da kolayca bulabilirler. Anılarını yazmamış, yazamayacak kişiler de var romanımda, hem de çok. .. Ya kendilerinden dinledim ya da dinleyenlerden, inandıklarımın, serüvenlerini öğrendim.(...)

Kurtuluş Savaşımızla ilgili anılarımın içinde en çok beni saran, zihnimde yer eden olaylardan biri, düşmandan kaçıp gittiğimiz Muğla'da, evimizin karşısındaki binanın kapısında penceresinde toplanıp, "Ankara'nın taşına bak!" türküsünü söyleyen Mehmetlerin kaynaşmasıdır. Oradan cepheye gittiklerini sonradan anladım. Bana bu romanı yazdıran sebeplerden biri, hala kulağımda çınlayan Mehmetlerin sesidir. Bir de her zaman gözümün önünden gitmeyen babamın hayali var: Beyaz bir ata binmiş genç bir adam ve Ankara'ya Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin büyük nutuklarını dinlemeye giden, silindir şapkalı, yine genç bir adam...

Kalpaklılardı, eşiz kahraman, ölümsüz Atatürk'e ve İstiklal Ordusu'nun, aziz şehitlerinin anısına, gazilerine armağan ediyorum."

"Samim Kocagöz, *Karşıyaka*, 14. Mart 1959", (Kocagöz, 2005: 9)

Tarık Buğra'nın Ağzından Küçük Ağa:

Tarık Buğra'nın "hafızasındaki ilk görüntüler, üçüncü yaşında nerelerden gelip nereye gittiklerini bilmediği askerlerdir. Evlerinin karşısındaki arsada çamaşırlarını kaynatan askerlere su verişleri, arka pencereden görülen hastane haline getirilmiş Alemdar İptidai Kız Mektebi bahçesine taşan yaralı sedyeleri... Baba Mehmet Nazım Bey'in bir gelip, bir gidişleri..." (Ayvazoğlu, 1995: 15)

Küçük Ağa romanı; Nutuk, Ali Fuat Cebesoy ve Kazım Karabekir'in hatıraları, dergi ve gazete koleksiyonları ile yazarın babası Mehmet Nazım Bey'den kalan üç küçük defterden yola çıkılarak şekillenir. (Ayvazoğlu, 1995: 73) Mesela Çolak Salih tipi, yazarın çocukluğunda babasının yazıhanesine gelip giden "Topal Gazi" adındaki kişiden esinlenerek yaratılmıştır. (Görkem, 1977: 15)

"Kurtuluş Savaşı'na cepheden ve Ankara'dan, yani askeri ve politik açılardan bakmayan bir roman yazmak istedim. İnsanımızı neticeye göre değil, zafere ve yeni devlete göre değil, bu sonuç ile bu devlete giden zaman içinde yargılamak, değerlendirmek istedim:

Kurtuluş Savaşı için Küçük Ağa'dan önce veya sonra yazılmış romanların hepsinde de, roman anlayışına uymayan bir tutum, önemli bir zaaf görürüm. Onlar konuyu, her şeyin olup bitişinden sonra ortaya çıkan ölçü ve kıymet hükümlerine göre işliyorlar. Hemen hepsi de "veyl mağluplara" diyor.

İnsana, dolayısıyla sanata aykırıdır bu. Hele bu kadar önemli bir konuda, başarısızlığı önlenemez hale getirir. Esere resmi ağız, politik tutum çeşnisi katar(...) Dedelerimizi, babalarımızı, büyük dayı ve amcalarımızı yaşadıkları o günlerin ve olayların içinde anlayıp anlatmak istedim. Hain olmak kolay değildir; hele vatan haini olmak hiç kolay değildir. *Kuvva-yı Milliye*'ye güvenmeyenlere de hain demek kolay olmamalıdır. (...) Altı yüz yıl dimdik yaşamış ve bir şah medeniyet kurmuş o müziği, o edebiyatı, o mimarlığı ve sosyal garantileri ortaya koymuş bir devletin insanları, kurtuluş yolu için bir başka ve yeni otoriteyi, bir yeni bayrağı elbette kolay kolay benimseyemezlerdi. Onların bu tereddütleri trajik olmakla kalmaz, övülmeye değer. *Kurtuluşu herkes istiyordu fakat kimin ve hangi bayrağın peşinde?*

Küçük Ağa'yı besleyen çelişme işte buradadır. Bu iki yol arasında sallantı geçirenlerin trajedisi yürek parçalayıcıdır, hainlik değildir. Küçük Ağa'da bunu anlatmak istedim."

(Görkem, 1977: 15)

Görüldüğü gibi her iki romanın alt yapısını yazarlarının çocukluklarından getirdikleri anıların izleri oluşturur. Milli mücadele döneminin başlangıcındaki sancılı günlerde çocukluklarını yaşamış olan yazarların ikisi de o günlerin heyecanını yansıtmak isterler. Üstelik yazmaya başlamadan önce inceledikleri kaynaklar da aynı olan iki yazarın bu eserleri, otobiyografik özellikler taşımak bakımından da birbirine benzer.

Romanlardaki Şahıs Kadrosu

Kalpaklılar:

Yusuf, Talip, Müjgân, Salih, Doktor Fuat Bey, Yüzbaşı Hüsrev Bey, İlyas, Şükrü Bey, Nemide, Refik Bey, Damat Ferit Paşa'nın serkâtibi, Çakırçalı, Niko, Yorgo.

Küçük Ağa:

İstanbul Hoca, Küçük Ağa, Çolak Salih, Ağır Ceza Reisi, Çakırsaraylı, Doktor Haydar Bey, Niko, Emine.

Kalpaklılar Romanındaki Salih Efe ile Küçük Ağa Romanındaki Çolak Salih'in Karşılaştırılması

Her iki romanın şahıs kadrosu içinde gösterdikleri ortak özellikler bakımından Salih adındaki tipleri karşılaştırmak gerektiğini düşünüyoruz.

Salih Efe:

Salih Efe, Yusuf'un önce dört kişilik olan küçük Kuvva-yı Milliyeciler müfrezesinin elemanlarından biridir. Ayağında kendisini topallatmayan, çetecilik zamanlarından kalma bir jandarma kurşunu vardır. (s: 56)

Salih Efe bu kurşunun (önceleri) Çanakkale Savaşı'ndan kalma olduğunu söyler. Fakat sonraları kendisinin askerden kaçtığı için dağa çıkan bir çeteci eşkiya olduğu anlaşılır. Ancak Salih, kendi sözlerinden anladığımız şekliyle çeteciliğin "namuslu" şeklini uygulamıştır.

"Efelik, mefelik bir yana bal gibi eşkiyalık ettim. Gençlik, cahillik işte. Gelgelelim bizim eşkiyalık kitabında bile bu çeşit namussuzluk, ırz düşmanlığı yoktur. Büyük kabadayı efem Çakırcalı'nın, çok sevdiği kızanını kendi elceğiyle bir kurşunda nasıl devirdiğini bilir misin? Deyivereyim sana: Bir tarlanın kenarından geçerken, tarlada çalışan bir kıza yan bakmış, laf atmıştı. Efe bunu, atının üstünden elli adım uzaktan gördü, duydu. Bir kurşunda kızanını, bir kurşunda da kızanın atını vurdu. Sonra efem "Kızanlar, sizin namusunuz varsa, herkesin de namusu vardır dedi" (s: 78)

Çakırcalı efenin çetesinde eşkiyalık yapmış olan Salih, gâvurun köye gelmesi üzerine değişmiştir. *"Öteki işlerde biz bize ederdik. Yunanın etmesi namusuma dokunuyor, dayanamıyorum. .. Hesap günü gelecek elbette. Şu aşağılık Niko'nun hatırımı soracağım bir gün."* (s: 74)

Salih Efe'nin Kuvva-yı Milliyeci olmasında sözlerinden de anladığımız kadarıyla, yurdun işgal edilmişindeki namussuzluk, halka edilen işkenceler, yapılan zulüm yatmaktadır. Kuvva-yı Milliye cephesinde bizzat savaşarak büyük yararlıklar gösteren Salih Efe, onbaşılığa kadar yükselmiştir.

Çolak Salih:

Dünya savaşının bitmesiyle Arabistan cephesinden Akşehir'e dönen Salih, perişan bir haldedir. Sağ kolu yoktur, yüzünün yarısı yanmıştır. Cepheye gitmeden delikanlı bir adam olan Salih, yarım yamalak bir adam olarak döner. (s:26)

Önceleri en yakın arkadaşı olan Niko, şimdi kendisine üstünlük taslamaktadır. Salih bir akşam, Nikoların kahvehanesinde Rumların kendi aralarında yaptıkları konuşmaları dinler. Rumlar, kuzeyde bir Pontus Rum Devleti kurmayı planlamaktadırlar. Bunları duyan Salih'in iç çatışması başlar ve büyük bir değişim yaşar. O günden sonra sol eliyle atış talimleri yapan Çolak Salih, kaybettiği itibarı yeniden kazanır. Önce Çakırsaraylı'nın çetesine ve oradan da Kuvva-yı Milliye cephesine katılır. İstanbullu Hoca'nın bile Küçük Ağa'ya dönüşmesinde Çolak Salih'in payı vardır.

Kuvva-yı Milliye cephesinde gösterdiği yararlı işlerle Salih, onbaşılık rütbesine kadar yükselir.

Görüldüğü gibi, her iki Salih karakteri "Çakırcalı" ve "Çakırsaraylı" çetelerinde görev yapma, Niko'ya duyulan kin, Kuvva-yı Milliye taraftarı olup onbaşılığa yükselme gibi benzer özellikler göstermektedirler. Ancak, ruhsal ve fiziksel özellikleri bakımından Küçük Ağa romanındaki Çolak Salih, daha derinliğine irdelenmiş bir tiptir.

Romanlardaki Kadın Kahramanların Karşılaştırılması:

“(...)Bir erkekler dünyası, erkekler çabasıdır Küçük Ağa. Bu milletin var olmasının ve böylesine bir karakter taşımasının sebebi ve evlerin temel direği olan kadın ve savaş ortamında kadının psikolojisi tamamen ihmal edilmiştir. Oysa bütün savaşlarda hele Kurtuluş Savaşı sırasında kadınlarımız ne türlü fedakârlıklarla kendi çapında savaşını yapmıştır. Ana, baci, hemşire olmasaydı zafer olabilir miydi? İnsan romanı okuyup bitirdikten sonra, kendi kendine bir de bu yönden düşünmek zorunda kalıyor.” (Emir, 1970: 10)

Tarık Buğra'nın Küçük Ağa isimli romanının baş kadın kahramanı Emine, Tarık Buğra'nın annesi Nazike Hanım'dan gelen otobiyografik izler taşımakla birlikte “romanda daha çok savaşın oluşturduğu trajediyi göstermek için kullanılmış bir figür gibidir.” (Atik, 2012: 178)

Emine'nin Kurtuluş Mücadelesi içinde etkin bir rolü yoktur. Romandaki diğer kadın kahramanlar da, sadece adı geçen figüratif kadın kahramanlardır. Romanda Emine; kötü kaderine yenik düşen, güzeller güzeli genç bir kadındır. Emine, savaşı yaşayan geleneksel ve ataerkil toplumda kadının trajedisini sembolize etmek bakımından önemlidir. Emine üzerimizde, kurtuluş mücadelesinde üstlendiği etkin rol ile değil, yaşadığı trajedi ile derin izler bırakır.

Kalpklılar romanında Müjgân ise, Türk kadınının kurtuluş savaşında üstlendiği etkin rolü sembolize etmek bakımından önemlidir. Damat Ferit Paşa'nın serkâtibinin kızı olan Müjgân, iyi eğitim almış, İngilizce ve Fransızca bilen, kültürlü, şımarık büyütülmüş bir batılı genç kızdır. (s:135)

Müjgân'ın Kuvva-yı Milliyeci olmasında, Talip'e duyduğu aşk ve taşıdığı maceracı ruhtan çok, almış olduğu iyi eğitimin sonucunda ufkunun genişlemiş olup, gerçekleri görmesi daha etkilidir.

Müjgân, babasının çantasından gizli evraklar alıp okuyarak ve Talip'e bildirerek, İstanbul Hükümetinin gizli planlarını Kuvva-yı Milliye cephesinin öğrenmesini sağlar. Bu görevi yerine getirirken, babasının bilmediğini zanneden ve onu vatan haini olarak düşünüp üzülen Müjgân, üstlendiği görevi babasının başından beri bildiğini öğrendiğinde, babasının da Kuvva-yı Milliye lehine hareket ettiğini öğrenerek mutlu olur.

İstanbul'daki görevleri bittiğinde Müjgân ile Talip, Anadolu'ya geçmeye karar verirler. Müjgân Anadolu'da hastabakıcılık yapacaktır. (s:272-277)

Bütün bu özellikleriyle Müjgân, sevgilisi Talip tarafından Jeanned'Arc olarak nitelendirilir.(s:249) Samim Kocagöz'ün Kalpklılar isimli romanında Müjgân tiplemesiyle Türk kadınının kurtuluş mücadelesinde üstlendiği aktif rol gösterilmeye çalışılmıştır. Kurtuluş mücadelesinde Türk kadınının üstlenmiş olduğu etkin rolü göstermesi itibarıyla Samim Kocagöz'ün Kalpklılar romanı, Tarık Buğra'nın Küçük Ağa romanının bu yönüyle eksik bırakılmış bir noktasını tamamlar gibidir.

Romanlardaki Mekân Unsurları:

Samim Kocagöz 1916 Söke doğumludur. Ortaokul ve lise öğrenimini İzmir Erkek Lisesinde tamamlamış, 1937 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde okumaya başlamıştır. 1942-1945 yılları arasında İsviçre'nin Lozan kentinde Sanat Tarihi ve Felsefe Tarihi dersleri almıştır.

Tarık Buğra ise 1918'de Akşehir 'de doğmuştur. İstanbul ve Konya Erkek Liselerinde okuduktan sonra, 1936-1937 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesine kaydolur. Ardından İstanbul Üniversitesi Hukuk ve Edebiyat fakültelerinde okursa da hiçbirinden mezun olamadan ayrılır.

Aynı kuşağın çocukları olan ve çocuklukları Anadolu'nun düşman işgali altında olduğu sıkıntılı zamanlarda geçen her iki yazar, romanlarında kurtuluş mücadelesinin kendi memleketlerindeki oluşumunu ve şekilleniş sürecini anlatmışlardır.

Kalpaklılar romanı, İzmir'in işgali ile başlar. Salihli, Manisa, Germencik, Kuşadası Yunan işgali altındadır. Yıllarca Türklerle dostça yaşamış olan Rumlar, Yunan işgali ile kime nasıl kötülük yapacaklarını şaşırılmış durumdadırlar.

Küçük Ağa romanı ise, Akşehir'in İtalyan işgali altında olduğunu anlatır. Yine Akşehir yöresinde yıllardır Türklerle dostluk eden Rumlar, bu sefer de hain planlar içindedirler.

Her iki romandaki Salih tipleri üzerindeki değişiklik, Niko adındaki Rum'un kişiliğinde, tüm Rumların gerçekleştirdiği çirkin hareket ve saldırılar sonucunda gerçekleşir.

Kalpaklılar ve Küçük Ağa romanlarında, yazarların memleketlerinde şekillenen kurtuluş mücadelesi, daha sonra Ankara'ya doğru ilerler. Kalpaklılar romanında savaşın cephedeki yönü daha ayrıntılı anlatılmış ise de, aynı konuya her iki romanda da yer verildiğini söylemek mümkündür.

Sonuç

Samim Kocagöz (1916- 1993) ve Tarık Buğra (1918- 1994) yaşadıkları zaman dilimi aynı olan ve çocukluk dönemleri, Anadolu'nun işgal edildiği ve kurtuluş mücadelemizin şekillendiği yıllarda geçen iki yazarımızdır. Hâkim bakış açısı ile anlatılan her iki roman da, aynı adlarla TRT tarafından dizi olarak televizyona uyarlanmıştır. Kalpaklılar romanında derinliğine irdelenerek anlatılan, Kurtuluş Savaşı sırasında olayların gelişimi ise, Küçük Ağa romanında derinliğine irdelenerek anlatılan da, Kurtuluş Savaşı'nın insanlar üzerinde oluşturduğu etkilerdir. Netice itibarıyla üzerlerinde karşılaştırmalı bir inceleme yapmaya çalıştığımız romanları oluşturan unsurlar içinde, konular ve kahramanlar bakımından birçok ortak özelliğin bulunduğu görülmüştür.

Kaynakça:

- ATİK, Şerefnur (2012), *Tarık Buğra Romanında Kadın*, İstanbul: Hat Yayınevi
- AYVAZOĞLU, Beşir (1995), *Güneş Rengi Bir Yığın Yaprak*, İstanbul: Ötüken Yayınevi
- BUĞRA, Tarık (1986), *Küçük Ağa*, İstanbul: Ötüken Yayınevi
- ÇELİK, Yakup (2009), *Karanlıktan Aydınlığa (İttihat Terakki – Milli Mücadele Çizgisinde Türk Romanına Bir Bakış)*, Ankara: Otorite Yay.
- GÖRKEM İsmail (1977), Küçük Ağa - Küçük Ağa Ankara'da., *Hisar Dergisi*, Ankara: S:157, s:15
- EMİR, Sabahat (1970), Küçük Ağa Üzerine, *Hisar Dergisi*, Ankara, S: 79, s:10
- KOCAGÖZ, Samim (2005), *Kalpklılar*, İstanbul: Dünya Kitapları Yayıncılık
- SAKALLI, Fatih (2012), Halide Edip Adıvar'ın Hikâyelerinde Milli Mücadele'yi Yaşayan Kadınlar, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, Ankara, S.10, s.145